

Mezopotámie

písmo

- klínové (rozluštil B. Hrozný), G. F. Grotefend
- akkadština H. C. Rawlinson

období sumersko – akkadské:

- nejstarší literární památky jsou psány sumersky
- texty jsou tradovány ústně nebo vytlačovány do hliněných tabulek
- velká část textů byla překládána do akkadštiny
- oslavné písně na chrámy, veršované rady, mýty o osudech bohů, o stvoření světa a člověka, eposy oslavující činy panovníků a dalších hrdinů, žalozpěvy, přísloví, bajky a hádanky

knihovna

- lit. (podoby) skladby vznikaly v archívech a knihovnách, které byly součástí chrámů a paláců nebo v písařských školách
- knihovna v Ninive

EPOS O GILGAMEŠOVÍ

- král Gilgameš, ze 2/3 bůh a 1/3 člověk vládne ve městě Uruku tak nelidsky, že poddaní prosí o pomoc bohy
- bohové stvoří polodivokého člověka Enkidua, který se s Gilgamešem utká, podlehne mu a oba se spřátelí
- společně pak přemohou netvora Chuvavu a nebeského býka, kterého na Uruk poslala bohyně Ištar jako trest za to, že Gilgameš odmítl její lásku
- za urážku bohyně platí životem Enkidu, a tak se zdrcený Gilgameš vydá hledat nesmrtelnost
- ve zkoušce, která vyžaduje 6 dní a 7 nocí bdění ale Gilgameš neobstojí, a tak se vrací domů do Uruku ke svému dílu – uruckým hradbám

období babylonské

- sumerské skladby byly přejímány a uspořádány do obsáhlého díla

Egypt

písmo – hieroglyfy (rozluštil Champolion)

KNIHA MRTVÝCH

- náboženské texty psané na papyrus a vkládané do sarkofágu s mumii (patří k nim i texty uvnitř sarkofágů)
- zemřelému jsou v textech poskytovány rady, jak se chránit před nástrahami záhrobního života

Povídky

- např. **PASTÝŘ A BOHYNĚ** nebo **O SPORU KRÁLŮ SEKENENREA A APOIHO**

knihovna

- knihovna v Alexandrii – nejstarší a největší knihovna starověku

Indie

písmo – védský jazyk, sanskrt, prákrť

VÉDY

- souhrnný název pro posvátná písma hinduismu
- 4 sbírky hymnických textů: (sanhity)
- 1) **RGVÉD** – vědění o chvalozpěvech – soubor hymnů, modlitebných formulí a nábožensko-filosofických úvah; jsou zde vyjádřeny představy nejstarších obyvatel Indie o světě a vesmíru
- 2) **SÁMAVÉD** – vědění o melodiích
- 3) **ATHARVAVÉD** – vědění o zaklínadlech a magických formulích
- 4) **JADŽURVÉD** – vědění o obětních formulích

RÁMAJÁNA

- epos o 48 000 verších
- jako autor bývá uváděn světec Válmíki
- o lásce prince Rámy a jeho manželky Sítu
- Síta je unesena králem démonů a v boji za její osvobození pomáhá Rámovi vládce opičích kmenů Hanuman
- Ráma Sítu stejně později odvrhne
- aby Síta očistila svou pověst, povolá na zem svou matku bohyni Zemi, která dosvědčí její nevinu
- Ráma se vzdá vlády a odchází na onen svět, kde se opět shledá se Sítou

MAHABHARÁTA (BHAGHAVÍTA)

- epos asi o 200 000 verších
- vyprávění o válce, kterou mezi sebou vedly bharatovské rody Kurnovců a Pánduovců
- zahrnuje množství příběhů a epizod, obsahuje náboženské filosofické i všeobecné představy a názory starých Indů
- téměř celé se skládá z dialogů vedených buď mezi pěvcem – bardem a jeho posluchači, nebo mezi postavami

Hlavní božstva

- **Brahma** stvořitel, **Višnu** udržovatel, **Šiva** ničitel

Persie

- **písmo** – perština

ZARATHUSTR

- kočovný kazatel a filosof, autor náboženských zpěvů (tzv. gátky), v nichž vyložil své učení
- vypracoval soustavu založenou na dualismu dobra a zla (na jedné straně bůh světla a dobra – spravedlivý, na straně druhé zlých duchů = Lživý) -> člověk může svůj osud ovlivňovat,
- když bude mezi těmito póly volit
- ovlivnil F. **Nietzscheho** – filosofická próza **TAK PRAVIL ZARATHUSTR**

AVESTA

- staroíránský náboženský sborník, ve kterém se dochovaly Zarathustrův náboženské zpěvy

Čína

písmo – čínština

Náboženství

buddhismus – importovaný z Indie

- fil. a náb. tradice směřující k vnitřnímu osvobození
- nejdůležitější texty jsou knihy nazývané Trojí koš
- člověk se může postupně vymanit sebezdokonalováním a nakonec dosažením konečného cíle, nirvány, stavu absolutní blaženosti
- Buddhovo učení je závazné patero předpisů

konfucianismus – základem učení jsou kanonické knihy

- filosof Konfucius učil hledat mír a harmonii v mezilidských vztazích, pouze skutečný svět může člověku poskytnout radost a vnitřní naplnění; podmínku shledával v odpovědnosti, přísné kázni vůči sobě a vnitřní naplnění
- Konfuciovo učení je zachyceno v Hovorech

taoismus – učení o cestě, chápe člověka jako bytost přírodní

- zakladatel Lao-c', hlavní filosofie je Tao-Cesta
- vyjadřuje princip, že vše ve světě se děje a existuje samo o sobě, bez příčiny; člověk má harmonicky splývat s přírodou a nezasahovat do přirozeného toku věcí

Nejstarší texty

- **KNIHA PÍSNÍ** – antologie nejstarší čínské poezie (písně milostné, svatební, pracovní, aj.)
- **PĚT KNIH** – základ učení konfucianismu
- **ČTYŘI KNIHY** – jejich částí je kniha hovory, společně bývají označovány jako Devět klasických knih

Poezie – charakteristika

- byla považována za nejvyšší stupeň kulturních hodnot
- básníci se soustřeďovali kolem dvora – někteří byli uctíváni jako nadpřirozené bytosti

Li Po

- bouřlivák, choval se nevázaně, toulal se
- utopil se v opilosti v řece
- nepřeborné náměty – verše o víně, přátelství, volnosti, přírodě, sarkastické i jízlivé, sebestředný
- vliv taoismu, upřednostňoval čtyřverší

Tu Fu

- chtěl být úředníkem – nezdařilo se
- po zhroucení císařství psal vážné, kritické a protiválečné básně – zpodobňoval válečné hrůzy, lidské tragédie, děs hladomoru a násilí

Japonsko

- nejstarší literární památky pocházejí z 8 st. n. l.
- MANJÓŠŮ** – více než 4 500 básní, zahrnuta poezie za více než 300 let
- KODŽIKI** – mýty a fakta o historii a slovesnosti země
- nejstarší japonská kronika, stala se posvátným písmem šintoismu
- autorem je **Óno Jasumaro**

Islám

- svatá kniha muslimů – **KORÁN**:
- kanonizován r. 650, znamená „přednášení, recitování“
- členěno do 114 kapitol zvané súry
- (hidžře – počátek islámského letopočtu – 633 – rok Mohamedova útěku do mediny; džihád – svatá válka)
- zjevení proroku Mohamedovi byla zvěšována prostřednictvím archanděla Gabriela v Mekce -> tzv. mekkánské súry (90)
- > tzv. medínské súry (24)
- inspirační základ: řecké texty, bible, apokryfy, arabská slovesnost
- Korán je pro islám soubor etických, náboženských, kulturních a právních norem, regulátorem veškerého myšlení a jednání muslimů

Hebrejská literatura

BIBLE

- nejvydávanější kniha na světě
- vznikla z ústní lidové slovesnosti, poté byla sepisována do souboru knih
- jsou to formule, hymny, tradice, oslavné písně, žalmy (liturgické písně – děkované, naučné atd.), vyprávění (tvoří základ bible)
- 2 části:

STARÝ ZÁKON

- **5 KNIH MOJŽÍŠOVÝCH** (Tóra nebo také Pentateuch):
 - **GENESIS**: vypráví o stvoření světa, prvních lidech, objevuje se Noe, až k Mojžíšovi, objevuje zde 1. bratrovražda (Kain zabije Abéla) a potopa světa (lidstvo bylo místo neřesti), příběh Abraháma a Sáry (mají obětovat syna Isáka Bohu, ale nakonec od toho Bůh opustí), pak si vezme Rebeku (mají dvojčata Ezau a Jákoba), Jákob si přivede ženu Ráchel (měli spoustu synů, ale Jákob měl nejradši Josefa, a tak se ho bratři snaží zabít, nakonec ho prodají do egyptského otroctví; otrokářova žena se do Josefa zamiluje, ten ji ale odmítne, a tak je odveden do vězení, kde vykládá sny; je povolán k faraónovi, kde se opět setká se svými bratry)
 - **EXODUS**: příběh Mojžíšův, 10 ran božích, 10 přikázání, končí smrtí Mojžíše
 - **LEVITICUS**: právní právní předpisy
 - **NUMERY**: různé výčty událostí
 - **DEUTERONOMIUM** (Sláva): poslední řeč Mojžíše k Izraelcům
- **SOUBOR KNIH PROROKŮ**
- **KNIHY JOZUE**
- **KNIHY SOUDCŮ**
- **KNIHY SAMUELOVY**

- **KNIHY KRÁLOVSKÉ**

- svaté spisy: ŽALMY, KNIHA JOB (lidské utrpení), KNIHA PŘÍSLOVÍ, 5 SVATÝCH SVITKŮ

NOVÝ ZÁKON

- 4 evangelia:

Marek

Lukáš

Matouš

} synoptická

Jan

- Markovo vyprávění je nejstarší, zvěst o tom, že Kristus vstane z mrtvých

- Matoušovo evangelium více navazuje, ucelené

- Lukášovo se zabývá Kristovými zázraky

- Janovo se liší obsahem, v začátku se vyznává ze své víry, tvrdí, že Kristus sejme z celého lidstva jeho hříchy

- 3 epištoly

- **APOKALYPSA** – o konci světa, posledního soudu, vize do budoucna

APOKRYFY – soubor knih přijatých církví, chápané jako inspirované bohem; tzv „utajené spisy“

- mezi apokryfy patří: **NIKODÉMOVO EVANGELIUM** (základ pro vznik pověsti o sv. Grálu), Apokryf o Jidášovi